

נפשו גחלים תלהט

גליון 453 וישלח תשפ"ו

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0-7695449 או למייל 1nafsho@gmail.com
ניתן להוריד עלונים קודמים באתר "דרשו" "בינינו"

ויותר יעקב לבדו

א. מלחמת דת, פגיעה בזרעו של יעקב

ע"פ "ויותר יעקב לבדו, ויאבק איש עמו עד עלות השחר וגו', ויגע בכף ירך יעקב ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו". רבותינו מלמדים אותנו שמדובר כאן על **מאבק מהותי** בין יעקב לבין שרו של עשו. כתב הרמב"ן ז"ל כי המאורע כולו רמז לדורותינו, שיהיה דור בזרעו של יעקב יתגבר עשו עליהן עד שיהיה קרוב לקעקע ביצתן וכו', ומה היו עושין בדורו של שמד, היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנין אותן באור ונותנין תחת שיחיהן ומשיאין נפשותיהן מהן, ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע מזה והכל סבלנו ועבר עלינו כמו שרמז ויבא יעקב שלם עכ"ל. **פירוש הדברים**, דשרו של עשו נדמה לו כתלמיד חכם (חולין צ"א א'), והעמידו בכל מיני נסיונות רוחניים קשים מאוד, עד "שעלה אבק רגליהן עד כסא הכבוד" (חולין שם). הקדוש הח"ח צ"ל ביאר ששרו של עשו ניסה לפגוע בכח התורה של יעקב, אך "לא יכול לו", היינו שעמד יעקב אבינו בכל הנסיונות בשלמות וניצח את המלאך, אבל הצליח לפגוע ב"יוצאי ירך יעקב", היינו שיהיו חלק מיוצאי ירכו שלא יהיו ביציבות מוחלטת בקדושה. זהו עומק המכוון ב"צליעה" של יעקב בכף ירכו, וע"כ הדורות היוצאים מ"יעקב" יהיו צריכים לעמוד בגזרות שמד קשים ומרים, בכדי לברר במסירות נפשם שהם דבוקים בהשי"ת ביציבות מוחלטת, ובה תתקן ה"צליעה" של יעקב, ו"יבוא יעקב שלם".

ב. מה הקב"ה "לבדו" אף יעקב

והנה כהקדמה למלחמה זו נאמר בתוה"ק "ויותר יעקב לבדו", והדבר טעון ביאור שהרי אם היתה ביניהם מלחמת גוף, היתה משמעות להיותו "לבדו" בלא סיוע מבניו ועבדיו, אבל היתה כאן מלחמת דת וכו"ל, וא"כ מה נוגע אם היה "לבדו". וכפי הנראה שהוקשה זאת לחז"ל במדרש (ב"ר ע"ז א') ופירשו בזה "ל מה הקב"ה כתוב בו ונשגב ה' לבדו, אף יעקב ויותר יעקב לבדו", ודברי קדשם צריכים ביאור כמובן.

ג. פי' ה"לבדו" אצל הקב"ה ואצל האדם

הנה העולמות מיוסדים על מהלך הבחירה, שהכל נמסר כביכול לידי של האדם, שבכחו מחד להרוס את הבריאה ולהתיש כח גבורה של מעלה, ומאידך בכחו לתקן ולבנות וכמ"ש "תנו עוז לאלקים". אבל באמת בעמקי המעמקים של ההנהגה לא יצא דבר מרשותו של הקב"ה, והוא פועל הכל כרצונו, ומסובב את העולם לתכלית המכוון אצלו לכתחילה בגילוי מלכותו ית', ללא שום עזר וסיוע מבריותיו, זהו פירוש ה"לבדו" אצל הקב"ה, ויתגלה זאת בעליל לעתיד לבא – "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא", שאז יכירו בחוש את אמיתת המציאות, שהוא היה הפועל הכל "לבדו", ואפס זולתו.

ובהיות שהאדם נברא בצלם אלקים בהכרח שיש גם בכוחות נפשו כח זה של "לבדו". הגם שבדרך כלל אין האדם מסוגל לעמוד בכחות עצמו נגד היצה"ר, כמ"ש חז"ל (קדושין ל' ב') אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, אבל חבוי בעמקי נפשו כח נפלא **לעמוד בעצמו** כנגד כחות הרע, והאדם השלם מסוגל לחשוף כח זה ולהכניע את מלחמת היצר ללא סיוע עליון, וכמ"ש חז"ל דאצל אברהם אבינו נאמר "אשר התהלכתי לפניו" (בראשית כ"ד א'), דלא היה צריך סיוע, זהו כח ה"לבדו" של האדם.

דבר המערכת

ממשיכים אנו לברר את הסוגיא דיעקב אבינו וחלקו בבנין הכלל ישראל. במאמר זו נכנסים ליסוד שהיה מרכזי במשנת רבינו, להגיע לבחינת "לבדו", היינו נקודת קשר יחודית עם בורא עולם. ואין בכך שום סתירה לכפיפות מוחלטת למסורת התורה. ואדרבה רבינו זצ"ל היה חוזר ומדגיש עד כמה חלילה לנו לנטות מצורת הבנין של הכלל ישראל, ועם כל זאת למצוא את ה"גוון" המיוחד לכל אחד.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. כל הערה תתקבל בברכה.

המערכת

ועדים חדשים כעת בקול הלשון [שם הרב מכון להב מפיו יצא]

"עבודת התפילה עפ"י משנת רבינו זצוק"ל", "רוממות ערך התורה ולומדיה" וביאור שורשי המאבק הניטש עליה בכל עז בעת העקבתא. המשך שיעורים בספר דעת תבונות ושאר המדורים הותיקים בטחון, י"ג עיקרי האמונה וכו'

ד. השגת יעקב את מדרגת ה"לבדו"

בגליון הקודם הארכנו שבחלום הסולם יעקב אבינו השיג את בחינת "מקומו של עולם", חז"ל משלו זה לגבור שהוא רוכב על הסוס וכו' הסוס טפלה לרוכב ואין הרוכב טפלה לסוס עכ"ל. היינו שהגם שניתן לאדם כח הבחירה להיות כביכול נותן עוז למעלה להנהיג את הבריאה, וכאילו אנו "נושאים" את המרכבה העליונה ע"י מעשינו הטובים, אבל בעמקי המעמקים של ההנהגה, פועל השי"ת הכל ברצונו בלא שום הכרח, כגבור הרוכב על הסוס, שהגם שלמראית העין נראה שהסוס הוא ה"נושא" ומוליך את הרוכב, אבל באמת השלטון מסור לגמרי ביד הרוכב, שהוא מטה את הסוס לכל כוון שרוצה, והוא ה"נושא" האמיתי של הסוס. כאשר השיג יעקב בחלומו את אמינות המציאות שהשי"ת הוא "לבדו", שפועל הכל ברצונו בלא שום עזר וסיוע ח"ו, דבקה נפשו הק' במדתו של הקב"ה להיות אף הוא בדרגת "לבדו", לעמוד בכחות עצמו בניסיונות היצר, ולחם עם המלאך שרו של עשו בכוחות עילאיים נוראים אין לשער בכחות עצמו, וכמ"ש (במדרש הנ"ל) "ויותר יעקב לבדו" מה הקב"ה כתיב ביה לבדו, אף יעקב כתוב ביה לבדו.

וענין זה קשור לעצם מדתו של יעקב שהוא מדת האמת, כמ"ש תתן אמת ליעקב [ומה שהיה עמוד התורה, היינו הך, דתורה "אמת" כתיב בה (ע"ז ד' ב')]. משמעות המלה "אמת" בלשון הקדש, אינו רק היפך השקר שאינו מציאותי כלל, אלא הוא גם לאפוקי "כזב", שמשמעו דבר הנפסק, כמו "והיה בכזיב" (וישב ל"ח ה'), וברש"י על שם שפסקה מלדת נקרא "כזיב", לשון אשר לא יכזבו מימיו עכ"ל, כי "האמת" היא מציאות אמיתית בעצם הקיימת לעד. ומה "שמדתו של יעקב" היא "אמת" – מציאות בעצם, הקיימת לעד, הוא משום היותו "לבדו", שאינו נתלה בזולתו כלל, ומתקיים בכחות עצמו בכל המצבים, והגיע לכך בחזון החלום שראה את ה"לבדו" של הקב"ה שהוא מקומו של עולם הנושא הכל בעצמו ואינו תלוי בשום דבר, ובזה השתלם אף הוא בבנין קומת נפשו להיות "לבדו" – "אמת" הקיים לעד.

ה. האדם אינו "למינהו"

במעשה בראשית נאמר על כל הנבראים מיום ג' ואילך – "למינהו", מלבד האדם שלא נאמר בו למינהו, והענין הוא משום שמהותו הפנימית של האדם היא "עצמאות", שאינו נגרר אחר מינו, אלא כל אחד יש לו כח עצמאי פרטי כמ"ש (סנהדרין ל"ז) לפיכך נברא האדם יחיד כדי שיאמר בשבילי נברא העולם, דכל אדם יש לו "יחידות" משלו השונה מחבירו, ובכחו לבנות את הקומה הפרטית שלו בעצמאות מוחלטת [ומה שהאשה היא "עזר" לאדם הוא ענין אחר ואכ"מ]. ואף שטבעו של האדם להיות נמשך אחר סביבתו כד' הרמב"ם (רפ"ו מה' דעות), אבל תפקידו של האדם הוא לחשוף את נקודת ה"עצמאות" שבו, ולבנות קומה פרטית שלו "לבדו", ואין לזרים אתו כלל. האבות הק' בנו את קומת נפשם להיות "עצמאים" בעבודת ה', אברהם אמר "אשר התהלכתי לפניו", ועל יעקב נאמר "ויותר יעקב לבדו", שכל כחות נפשם הק' השתלמו בעוצמה של "לבדו", וכל ימיהם היו במדרגה זו ללא הפסק רגע. אף אנו יכולים לבנות עכ"פ חלקים מסוימים של נפשנו בדרגת "לבדו", שבזה כל אחד מיוחד ושונה מזולתו וסגור בעצמו ללא כניסת זרים, וה"סיוע" משמים יהיה רק בכך שלא יפול ממדרגתו, אבל עצם הבנין יהא "לבדו".

ו. הפקעת הגלויות ע"י עבודת "לבדו"

הכח להבקיע את החומה של גלויות אלו ולעשות "קץ", הוא ע"י מסירות נפש, כפי שבדורו של שמד מסרו נפשם על קידוש שמו ית', והיא סיבת הגאולה כמו שהאר"י הרמב"ן בהאזינו, וענינו דעבודה זו של מסירות כל חייו להשי"ת, היא עבודה של "לבדו", שהנקודה הפנימית ביותר בנפש האדם, המקושרת עם השי"ת בעצם, היא הדוחפת אותו למסור את כל מציאותו אליו ית', ועבודה שבאה מכח ה"לבדו" של האדם, מעוררת את גילוי "לבדו" של הקב"ה, שהוא שליט יחיד, ואין שום חוק המגבילו מלעשות כרצונו, וממילא בכחו להבקיע את חומת הגלות, ולגלות יחודו בעולם.

הענין נוגע לנו למעשה, דחז"ל הק' (שלהי סוטה) אחר שציירו את מצב השחיתות הנוראה בעקבתא דמשיחא, סיימו "ואין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים", עומק כונתם ז"ל שהחושך יהיה גדול כל כך שלא יהא עזר וסיוע אלקי למי שרוצה להתקרב, והעצה היחידה היא רק להיות נשען על הקב"ה, כלומר לחשוף את נקודת הדבקות בהשי"ת שבעומק נשמתו, שהיא הרגשת "ההכרח" לעשות רצון ה', שאינו מסוגל לפרוש ממנו ח"ו בשום פנים, ובדרך זו יוכל לשבור את החושך ולהצליח בעבודתו

לכל אדם יש את חלקו הפרטי בתורה ועבודה [אגרות דעת י']

מוסרים בשם הגרבי"ד (בעל ברכת שמואל) זצ"ל דאחד מהדברים שדרבן ולימד אותו רבו המובהק הגר"ח זצ"ל הוא "טראכט אנדערש" (חשוב אחרת). פי' הדברים, דטבעו של אדם בעסקו בלימוד ודומה לו הוא לערב בדעתו מהנשמע סביביו וממילא אין כאן באמת הצורה דשמעתא הפרטי שהונח לו לחלקו בתורה. כי אותו מציאות שהגדירו חז"ל לפיכך נברא אדם יחיד וכו' ולכך אין פרצופיהם דומים זה לזה הוא לומר דכל אדם יש לו היחודיות ופרטות שלו. וזה בולט ביותר בדברי תורה אשר אנו מתחננים ותן חלקנו (הפרטי) בתורתך. ואיי"ז רק בחלק ההלכתא רבתא דאוי, אלא גם בחלק גיבוש הנפש בחלק ההשקפה הנוגעת אל עבודתה הפרטי שבשבילו הגיע לעולם. בדברי הקונטרס [שבת מלכתא לתלמידו הגרש"ד פינקוס ז"ל] הובלט מושג זה. יותר מבליטת הכשרון שבהדברים, בולט כאן המהלך שלא להיות קשור אל השיגרה בחוץ בעניני המחשבה רק לחדור לתוך מעמקי תפיסת נפשו הפרטי. וכמו שאין פרצופיהם שוות כן אין היחודיות של הסגנון שוות.